

Становище

Относно : дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор”

Тема на дисертационния труд : „Превантивна дейност на ООН в справянето с международните конфликти – от традиционно към превантивно мироопазване през XXI век”

Автор на дисертационния труд: Николина Георгиева Кутева

Значимостта на темата е реферирана от мястото на ООН в правното и политическо регулиране на преподреждащите се модерни международни отношения . Регистриращи нови предизвикателства пред международната и национална сигурност , те предявяват и нови изисквания пред ООН в регулирането на международните конфликти – пред „регулативните способности на организацията в рискови зони”. Ако основен акцент в нейната дейност е осветен от превенцията на международните конфликти , от поддържането и възстановяването на международния мир и сигурност , то в новите условия е повече от необходимо развитието на международноправни мерки за тяхното предотвратяване и разрешаване. Необходимост , подхранила и потребността от научно обосноваване и доразвиване на съществуващите международноправни механизми за превантивно мироопазване на ООН , като адекватен отговор на все по-комплексните и взаимосвързани заплахи в съвременния свят . Не случайно в дисертационния труд е аргументирана идеята за глобално партньорство в развитието на ефективни колективни механизми за превантивно мироопазване в контекста на практическата им реализация в предконфликтни и следконфликтни периоди . Актуалността на темата кореспондира с растящата роля на ООН в сферата на превантивната дипломация , чиято съпътстваща проекция е потребността от създаването на по-широкообхватна концепция за превантивното мироопазване на организацията през XXI в.

Приетото тематично предизвикателство получава допълнителен ресурс и от констатиран изследователски дефицит при анализирането на превантивното мироопазване в българската и чуждестранна международноправна литература , забелязан най-вече в разглеждането му предимно в контекста на следконфликтната превантивна дейност на ООН в сферата на мироизграждането, а не в светлината на „идейния замисъл на Устава” на организацията , предвиждащ изпреварваща , проактивна превенция в условията на предконфликтни ситуации. Попътно е регистрирано отсъствието на ясно разграничение между предконфликтна и следконфликтна превантивна дейност в практиката , или , което е същото , акцентите по-скоро са върху „изграждането на всеобхватни стратегии” за предотвратяване на конфликти , върху успешното прилагане на многоаспектен подход към мироопазването, а не върху потенциала на превантивното мироопазване , притежаващо висока ефективност в конфликтногенна среда (условията за успешно превантивно мироопазване са намерили емпирическа проверка в анализирания в дисертационния труд „случай Македония”).

Приемлива е констатацията , че превантивното мироопазване като механизъм за предотвратяване на конфликти е „недоразвито теоретически и практически”.

Обоснована е и тезата, че от теоретическа гледна точка всички мироопазващи операции имат превантивна функция - независимо дали става дума за предконфликтна или следконфликтна ситуация, но превантивното мироопазване според защитаваната позиция е реализируемо практически, когато ресурсите му са разположени преди началото на активни конфликтни процеси. В този контекст е регистрирана и необходимостта от ясно разграничаване на „предконфликтно превантивно действие” (проактивната превенция) и следконфликтно „превантивно действие” (реактивната превенция), доразвито в аналитични процедури, обосноваващи практическото прилагане на превантивното мироопазване не само в предконфликтни периоди, но и в рамките на следконфликтни ситуации на възстановяване и мироизграждане.

Философията на изследването е дисциплинирана от ясно декларираните изследователски цели и задачи. Патосът на основната изследователска цел проектира системен анализ на превантивната дейност на ООН, за да се дешифрират условията за реализацията на прехода от „традиционно” към „превантивно” мироопазване в сложната международна среда. Цел, разгърната в конкретни изследователски задачи, оформящи специфичния „профил” на отделните глави на дисертационния труд. Изградената по този начин структура е закотвила обособени тематични кръгове, вписващи се в общата логика на изследването и уплътняващи неговата предметност.

Първата глава, озаглавена „Съвременни предизвикателства пред ООН в предотвратяването на международни конфликти”, е аналитичен регистър на съвременните предизвикателства пред ООН в предотвратяването на международните конфликти, обособени в две основни подгрупи. Едната е излъчена от извършващата се трансформация на системата на международните отношения и затрудненията на ООН да удовлетвори регулативните ѝ потребности след края на студената война. Преодоляването на тези предизвикателства е мащабна теоретическа и практическа задача, но е посочено като условие за реализацията на прехода от традиционно към превантивно мироопазване. Втора група предизвикателства са привидяни в „други” глобални проблеми – климатични промени, бедност, суровинни и енергийни проблеми и т.н., за да бъдат тематизирани не само като източници на конфликти, но и като обективни предпоставки за изграждане на глобална система за опазване на мира - предпоставки, правещи възможна споделена платформа за практическо прилагане на обосноваваната особена роля на превантивното мироопазване, не само в рамките на следконфликтното възстановяване и мироизграждане, но и в предконфликтната фаза на превенция на конфликти. Не изглежда убедително финализирането на тематизираните предизвикателства в този интересен теоретически сегмент с параграф, приютил стандартизирано промисляне на променящата се роля на ООН в съвременния свят.

Сравнителният анализ на инструментите за предотвратяване на международни конфликти във втората глава подкрепя основната изследователска цел – регистрираните нормативни резултати в сферата на превантивната дипломация на глобално и регионално равнище да бъдат промислени като реални предпоставки за реализацията на прехода от традиционно към превантивно мироопазване. Важен акцент в изследователския профил на тази глава е аргументираната значимост на процеси, излъчили необходимостта от хармонизиране на многоаспектните дейности на ООН, НАТО и ЕС в превенцията на международните конфликти-на оперативно ниво и на институционално равнище. Допълнителни размишления относно спецификациите на сътрудничеството на тези две равнища не са излишни, защото очевидно то се мисли като важно условие за успешното практическо приложение на обосноваваната в дисертационния труд идея за преход от традиционно към превантивно мироопазване. И за да се разсеят привиденията за екстранаучно индоктринирани елементи в

размишленията относно опорите , в процеса на съдбоносното хармонизиране на практиките в превенцията на международните конфликти.

Третата глава , излъчва референции за споделена изследователска „конвенция” , че следконфликтното възстановяване и мироизграждане е модерна форма на превенция на конфликти , понеже усилията са съсредоточени върху предотвратяване на възобновяването им , чрез тяхното трансформиране посредством мироопазващи следконфликтни възстановителни дейности в рамките на ООН (НАТО , ЕС) . Анализирани са предизвикателствата в преходния период на мироопазването и ingredientите в съгласуването на усилията на международната общност в многоаспектното мироопазване и мироизграждане , за да е постижима успешна превантивна дейност на ООН в рамките на следконфликтното възстановяване и мироизграждане . В тази глава - своеобразен „смилов” център на дисертационния труд- са представени неща от същността на еволюцията и трансформацията на мироопазването на ООН : същност и еволюция на нормативната база , спецификация на операциите по подържането на мира и на еволюцията от традиционни към многоаспектни мироопазващи операции , внушаващата надежди самоличност на мироизграждането и нарастващата обвързаност между мироопазването и мироизграждането като съществена предпоставка за прилагането на концепцията за превантивното мироопазване в рамките на следконфликтното мироизграждане.

Анализът на основополагащата роля на главните органи на ООН в битието им на инструменти за предотвратяване на международни конфликти се опира върху нормативната уредба на мироопазващите им функции , фиксирана в Устава на световната организация . Особеният акцент върху превантивната дейност на Комисията по изграждане на мира е обусловен от осмислянето ѝ като важен фактор за „улесняване” на прехода от традиционно към превантивно мироопазване. Аналитичният разказ е представил необходимите аргументи за информирано съгласие относно нарастващите допирни точки на взаимодействие между мироопазването и мироизграждането.

Четвърта глава е територията , приютила отделни случаи на традиционно и превантивно мироопазване , за да намери емпирична верификация еволюцията и трансформацията на мироопазването и да се открият възможностите на прехода от традиционно към многоаспектни мироопазващи операции на ООН. Плодотворен подход , защото мироопазването се развива като поредица от отговори на отделни конфликтни ситуации, а не на предпоставени теоретични парадигми , които търсят емпирично потвърждение. Като развиващ се инструмент , прилаган в различни ситуации , то трябва да намери работещи индивидуални превъплъщения , споделящи необходимостта от адаптация към характеристиките на всяка конфликтна среда . В този контекст е полезно записаното уточнение , че предложената концепция за мироопазване не е израз на претенция за създаване на нова теория за превенция на международните конфликти , а е опит за развитие , за ново научно обосноваване на международноправните механизми за превантивно мироопазване в контекста на тяхната ефективност и практическа реализируемост в предконфликтни и следконфликтни периоди . Или , което е същото , ясно профилиран опит , да се обоснове необходимостта от създаване на нова концепция за превантивно мироопазване , съчетаваща превантивни и принудителни мерки и действия в съответствие с глави VI и VII на Устава на ООН.

Теоретическият анализ и конкретното позициониране на случаи на превантивно мироопазване са аргументирали тезата , че независимо от наличните ограничения пред регулативните възможности на ООН за предотвратяване на международни конфликти са налице и необходимите условия за преход от традиционно към

превантивно мироопазване . Своевременната и ефективна превантивна дейност на ООН е проектирана в оптимистично визионерство за изграждане на глобална система на опазване на мира , основаваща се на глобално партньорство за развитие на колективни механизми за превантивно мироопазване , приложими в предконфликтни и следконфликтни ситуации . Ако партньорството се мисли предимно като „хармонизация” на двете ООН - НАТО и ООН - като условие за преход от традиционно към превантивно мироопазване на световната организация , подобно стесняване на основанията на прехода като че ли би проблематизирало развитието на института „превантивно мироопазване”. Или което е същото, необходима е допълнителна аргументация на извода ,че „успешното практическо приложение на предложената в дисертационния труд нова концепция за превантивното мироопазване е **немислимо** без стабилното стратегическо партньорство между ООН и НАТО , тъй като ООН предоставя международната и правна легитимност за превантивното разполагане на мироопазващите операции в рискови зони , а НАТО осигурява военните способности и структури , необходими за изпълнението на принудителните мерки по гл. VII на Устава на световната организация”(201) . Стратегическото сътрудничество наистина е важно условие , но в този „формат” дали е единствено важното за практическата осъществимост на прехода и не проектира ли очевидна **немислимост** без партньорството и на други важни фактори в международния живот.

Наистина на други места (първа глава,трета глава и т.н.) е призната съдбовната роля на политическата воля на тези други , но важни фактори (постоянните членове на Съвета за сигурност) в международния живот , но тя не е категорично посочена като проактивен фактор на прехода от традиционно към превантивно мироопазване . Вече по-категорично плодотворна е позицията , в която активизираното сътрудничество между множеството актьори в системата на международните отношения е мислено като важен фактор в изграждането на „синхронизирана система на мироопазващи способности” - важна предпоставка на прехода от традиционно към превантивно мироопазване , а „ключовият фактор за нейното функциониране ще бъде не само международната легитимност , предоставяна от Съвета за сигурност , но и местната легитимност, предвиждаща глобално партньорство между международните институции,местните актьори и организациите на гражданското общество” (203). Очевидно, потребно е разширяване и прецизиране на аргументацията , за да се елиминира впечатлението за противоречиви внушения.

Докторската теза , намерила съдържателно аргументирани основания във внушителния обем от 200 страници, е защитена чрез задълбочен анализ на не по-малко внушителен обем от първични и вторични източници : 188 заглавия,от които 59 на български език и 129 на чужд език - официални документи на ООН , ЕС и НАТО , книги , академични статии и т.н. Върху тематичните предизвикателства , записани в дисертационния труд има регистрирани три публикации . Оснвателни са претенциите за реалност на приносните моменти ,записани в дисертационния труд.

Постигнатите съдържателни резултати в защитата на докторската теза на Николина Кутева са основания на предложението ми Научното жури да ги приеме с позитивен вот като ѝ присъди научната и образователна степен „доктор”